

DOKUMENTATION

STORA LÄSPRISET 2024 0–5 ÅR

Ann Nordberg

Stora läspriset 2024 | 0–5 år | Ann Nordberg

Sällskapet för
folkundervisningens
befrämjande

LÄRAR-
stiftelsen

Kort om Stora läspriset

Stora läspriset delas ut till pågående projekt som främjar ungas läsförmåga. Priset instiftades 2023 av Lärarstiftelsen och SFUB, Sällskapet för folkundervisningens befrämjande.

Stora läspriset delas ut för arbete som bidrar till att utveckla barn och ungas läsande i förskola, skola eller i samhället generellt. Priset delas ut till en grupp, varav minst en måste vara legitimerad lärare. Prispengarna ska användas för att vidareutveckla och sprida projektet. Stipendiaterna utses av en expertgrupp efter ett nomineringsförfarande. Prisutdelningen äger rum på Bokmässan i Göteborg.

Priset är indelat i olika ålderskategorier och prissumman är 150 000 kronor per kategori. År 2024 delades tre priser ut i kategorierna arbete med barn 0–5 år, 6–11 år och 12–15 år. Pristagarnas läsfrämjande verksamheter har följts av en dokumentatör under året.

Vinnare 2024 i kategorin 0–5 år var förskollärarna Anne-Charlotte Holmblad och Anna Svedberg, bibliotekarien Jennie Wall Wennberg, förskolläraren och litteraturpedagogen Ulrika Groth i Stenungsunds kommun. Så här löd motiveringen:

Stora läspriset för de yngre åldrarna 0–5 år tilldelas förskollärarna Anne-Charlotte Holmblad och Anna Svedberg, bibliotekarien Jennie Wall Wennberg och förskolläraren och litteraturpedagogen Ulrika Groth i Stenungsunds kommun, för deras nu pågående arbete med läsfrämjande insatser inom förskolan.

Priset tilldelas vinnarna för det samarbete som de utvecklat mellan förskola och bibliotek med Årsboken i syfte att ta tillvara och metodiskt arbeta med de böcker som ges till kommunens alla femåringar. Pedagogerna ser årsböckerna som en möjlighet att planera för en systematisk, lekfull och genomtänkt utbildning där alla kommunens förskolor är involverade. Barnens engagemang och intressen påverkar, vilket bland annat leder barnen vidare till annan läsning och många olika typer av aktiviteter kopplade till böcker. En gemensam inspirationshandledning för kommunens samtliga pedagoger har också skrivits.

Vinnarna Anne-Charlotte Holmblad, Jennie Wall Wennberg, Ulrika Groth och Anna Svedberg. Foto: Magnus Sundberg.

Dokumentation av Stora läspriset 2024 i kategorin 0–5 år har gjorts av Ann Nordberg, docent i pedagogiskt arbete vid Institutionen för pedagogik och specialpedagogik vid Göteborgs universitet. Hon forskar om tidiga pedagogiska insatser för att främja barns språkutveckling.

Årsboken – läsmagi på riktigt när bibliotek och förskola samarbetar

Förskollärarna Anne-Charlotte Holmblad, Anna Svedberg, bibliotekarien Jennie Wall Wennberg, förskollärare och litteraturpedagog Ulrika Groth fick pris för att de har utvecklat arbetet kring Årsboken.

Årsboken är ett projekt som innebär att främja en unik läsupplevelse för Stenungsund kommuns femåringar, genom att de på olika sätt får arbeta med en utvald bok som de också får som gåva.

Utifrån sina olika professioner i förskola och på bibliotek har vinnarna arbetat fram ett samarbete med syfte att ta tillvara och metodiskt arbeta i nära samverkan mellan kommunens förskolor och bibliotek. Varje år väljs en speciell bok ut och 2024 var det: ”Mumintrollen och den osynliga gästen” av Tove Jansson anpassad för bilderboksformat av författaren Cecilia Davidsson och illustrerad av Filipa Widlund från 2019.

Projektet Årsboken i Stenungsunds kommun inspirerar och berör 360 barn, deras familjer, många pedagoger och ett av kommunens bibliotek. Boken och läsupplevelsen står i centrum i detta kreativa samarbetsprojekt mellan bibliotek och förskola.

Vinnarna ser årsböckerna som en möjlighet att skapa en stabil, lekfull och genomtänkt utbildning där alla kommunens förskolor är involverade. Barnens engagemang och intressen styr, vilket bland annat leder vidare till annan läsning och många olika typer av lustfyllda och kreativa aktiviteter. En gemensam inspirationshandledning för kommunens samtliga pedagoger har vinnarna också skapat för att inspirera att arbeta med Årsboken ute på kommunens förskolor.

I rapporten beskrivs arbetet som vinnarna utarbetat utifrån ett årshjul där varje aktivitet runt Årsboken beskrivs i kronologisk ordning, vilket kan ge idéer till andra kommuner om hur det är möjligt att arbeta med en bok som alla barn får. Aktiviteterna är till för att främja barnens kreativitet och lekfullhet och de utgår från läsning ute på förskolorna av den bok som valts ut för femåringarna just det här året.

Arbetet utifrån ett årshjul

Bokval och inspirationshandledning under augusti

Sedan 2019 har förskola och bibliotek i Stenungsund tillsatt en gemensam arbetsgrupp där vinnarna tillsammans samverkar runt Årsboken. Året börjar med att arbetsgruppen väljer en bok, ett val som görs med stor omsorg eftersom barn och personal sedan ska arbeta länge med den.

Vinnarna beskriver det som ett svårt val att försöka hitta ”rätt” bok, en bok där text och bild är tillräckligt intressant för att kunna ge fördjupad läsning under en längre tid. De har också, med tiden, insett att det inte är själva boken utan metoden att arbeta med boken som är den största framgångsfaktorn.

Arbetsgruppen skriver en inspirationshandledning under augusti månad. I den finns information om boken och inspiration om hur man kan lägga upp samtal runt den. Pedagogerna på kommunens förskolor får, i denna handledning, information

om den utvalda boken och om dess författare. Flera förslag ges på hur pedagogerna kan skapa olika fördjupande läsupplevelser, exempelvis hur man kan bearbeta det man upplever i boken med alla sina sinnen genom kreativt skapande, lek, drama eller musik.

Boksläpp i september

Vinnarna presenterar årets bok för alla 300 pedagoger i förskolorna i Stenungsunds kommun på ett gemensamt informationsmöte. Pedagogerna som deltar får på det här mötet med sig både boken och inspirationshandledningen för att kunna sätta i gång med arbetet med boken på alla deltagande förskolors avdelningar. Under detta informationsmöte släpps årets bok och boken presenteras på ett nyfikt och lekfullt sätt och efter mötet får alla avdelningar med sig en bokpåse som innehåller årets bok och därmed är det bara att sätta i gång.

Arbetet ute på förskolorna september–mars

Pedagogerna har, när de nu fått boken och den medföljande inspirationshandledningen, fått möjlighet att starta det viktigaste arbetet ute i barngrupperna, det vill säga då pedagogerna själva väljer hur de vill utforma arbetet med boken.

Jag Ann Nordberg, som dokumenterar vinnarnas arbete, fick den stora äran att besöka en förskola då en av vinnarna, förskolelärare Ann-Charlotte Holmblad, arbetade med Årsboken i en barngrupp. De levandegjorde tillsammans bokens innehåll genom att barn och pedagoger klädde ut sig till de olika karaktärerna i boken "Mumintrollen och den osynliga gästen". Även jag, som endast var på besök på förskolan för att observera och dokumentera vinnarnas arbete, fick vara delaktig i leken runt boken. Vi klädde ut oss till de olika karaktärerna i boken och jag fick till min stora glädje vara med och gestalta Muminmamman tillsammans med barnen.

I den aktivitet jag deltog i valde barnen dessutom att illustrera olika delar av boken på olika sätt genom att rita sina egna versioner av bokens olika karaktärer. Barnen använde exempelvis foton av sig själva i de verk de ritade så att de själva på så sätt kom med i bokens handling genom sina illustrationer. I andra förskolegrupper används lek och musik och andra uttrycksformer för att göra något lustfyllt runt bokens innehåll.

Det fanns ett stort engagemang hos barnen för boken insåg jag när jag besökte förskolan. De bad mig i hemlighet att inte "skvallra" för deras lärare Ann-Charlotte att de faktiskt läst lite längre i boken än vad de kommit överens om. Barnen var så nyfikna på vad som skulle hända med den osynliga flickan i boken att de var helt enkelt tvungna att kika lite längre fram i boken för att ta reda på hur det gick för huvudkaraktären, det vill säga hur det gick för den osynliga gästen.

Utklädningskläder som används för att gestalta karaktärerna i den utvalda Årsboken om Mumintrollen. Foto: Ann-Charlotte Holmblad.

I mars genomförs en dramatiserad bokturné

Ulrika Groth och Jennie Wall Wennberg, de två vinnarna från biblioteket, ger sig ut på en dramatiserad bokturné. De är då utklädda till bokens karaktärer, Lilla My och Den osynliga gästen. Nästan alla barn känner då till karaktärerna och berättelsen så väl att de kan berätta för Ulrika och Jennie vad som händer i boken. Återigen fick jag vara med i en ny aktivitet som vinnarna genomförde, alltså när de besökte förskolorna under sin dramatiserade bokturné. Det var verkligen en fröjd att se hur naturligt det var för barnen att Lilla My och den osynliga gästen kom på besök till dem på deras egen förskola. De var väl bekanta med vilka de var efter att ha läst mycket om dem på sina förskolor.

Ulrika och Jennie som är utklädda till bokens karaktärer beskriver barnens engagemang så här: "... det bästa är att se hur barnen lever sig in i den magiska världen och hur spännande de tycker att det är att vi från deras bok finns på riktigt. De är nyfikna, engagerade och ställer massor av frågor utifrån bokens innehåll. Exempel på frågor är: 'Varför är Lilla My så arg?' och 'Varför kan inte den osynliga flickan leka så bra?'

Vinnarna uttrycker det så här: "Det är magiskt att få se hur stor barnens värld blir när de får ta del av böckernas värld. Det spelar ingen roll för barnen om de varit med om det som händer i boken på riktigt eller om de tillsammans läst om detta, upplevelserna från boken blir en del av barnens egna erfarenheter."

Barnen får dessutom Årsboken i present vid besöket. De två utklädda vinnarna, Lilla My och den osynliga gästen/flickan, delar personligen ut boken till barnen. Barnen blir glada och stolta när de får ta med sig boken hem och dela upplevelsen med sin familj. Eftersom barnen nu kan berättelsen så väl går det även bra för de barn som inte har någon förälder som kan läsa på svenska hemma. Tillsammans kan de titta på bilderna och barnet kan berätta vad som händer i boken.

Ulrika Groth och Jennie Wall som Lilla My och den osynliga gästen.
Foto: Ann Nordberg.

Maj-oktober: utställning och uppbyggd lekmiljö på biblioteket

Ute på de deltagande förskolornas avdelningar används olika estetiska uttrycksformer för att vidga upplevelsen av Årsboken. Det resulterar i att barnen skapar en rad olika konstverk som tittskåp, skulpturer, målningar, egenskrivna böcker och filmer. På den dramatiserade bokturnén får barnen visa och berätta för bokens utklädda karaktärer (Jennie och Ulrika) vad de har skapat tillsammans. De tar med sig alla konstverk till biblioteket och där skapas "Barnens egen utställning om Årsboken" som hängs på barnavdelningen. Vinnarna vill att barnen ska känna att det är deras bibliotek och att de är medskapare av biblioteksrummet.

Utställningen brukar vara mycket välbesökt och uppskattad. Ulrika och Jennie, som arbetar på biblioteket, träffar ofta barnen och de medföljande vuxna, och de säger att det är lätt att känna igen "Årsbokenbarnen" eftersom de stolt berättar och visar vad de har gjort på sin förskola och de berättar livligt om när Årsbokens karaktärer besökte dem på förskolan.

Det är inte bara "Årsbokenbarnen" som berörs av Årsboken, har årets vinnare märkt. Besökarna som kommer för att se utställningen är barnens familjer, syskon, kompisar och yngre barn på förskolan som är nyfikna på boken. Barnen berättar att den här boken faktiskt finns på riktigt och de känner igen utställningen från sin förskola. Föräldrar till yngre barn som hört talas om Årsboken kommer in och lånar den. En lekmiljö byggs upp i bibliotekets sagorum utifrån boken för att inspirera till lek även på biblioteket. Det blir en igenkänning och ett mervärde för barnen att besöka biblioteket. Utställningen byggs upp tillsammans med vaktmästarna på Kulturhuset som snickrar medan vinnarna från biblioteket gör finliret med målning och dekorationer.

Upptryckta stora pappfigurer från boken ställs också upp som vinnarna fått från författaren och som sätts upp i lekmiljön.

Maj: aktiviteten "Skogen runt" med Årsboken i fokus

Skogen runt är en kommunövergripande friluftsdag i Stenungsund för alla förskolebarn som ska börja förskoleklass efter sommaren, det vill säga "Årsbokenbarnen". På senare år har förskolan låtit denna årliga aktivitet lägga sitt fokus på just Årsboken. Förskollärarna Anna Svedberg och Ann-Charlotte Holmblad, utklädda till två sago-féer, som kan ses på bilden nedan, välkomnar barnen in i sagans värld när barnen ska påbörja äventyret "Skogen runt".

Karaktärerna från Årsboken, Lilla My och den osynliga gästen, alltså Jennie Wall Wennberg och Ulrika Groth från biblioteket, möter barnen i början av turen i skogen. De får då chansen att följa upp sitt besök på förskolan med frågor om boken. Barnen bjuds in till utställningen och lekmiljön på biblioteket som står redo och väntar på dem där.

Ann-Charlotte Holmblad påbörjar aktiviteten "Skogen runt" för kommunens femåringar, där innehållet kretsar runt Årsboken. Foto: Ann Nordberg

Utvärdering av arbetet från maj till juni

Årsbokens arbetsgrupp tar sedan fram en digital utvärdering med frågor om hur arbetet med Årsboken varit som skickas till förskolorna som varit med i arbetet. Arbetsgruppen granskar utvärderingarna från pedagogerna från förskolorna och gör även en egen utvärdering för att se om det är något ska ändras eller förbättras till arbetet med Årsboken under påföljande år.

Prispengar har även använts för att främja små barns läsning

Lilla årsboken

Vinnarna har med hjälp av prispengarna utvecklat Årsbokenprojektet genom att fördubbla det och även satsat stort på de små barnen. Numera finns därför även den Lilla årsboken för alla tvååringar (alla barn födda 2023). Alla pedagoger i Stenungsund har bjudits på kalas för att sparka igång den Lilla årsboken som är: "Vem kommer på kalas" av Sara Gimbergsson. Alla 52 avdelningar på kommunens förskolor fick med sig en egentryckt "Lilla årsbokenpåse" som innehåller "Lilla årsboken", inspirationshandledning och en liten sagonalle. I samband med kalaset bjöds även alla pedagoger på en föreläsning om att läsa för små barn med föreläsaren Maria Heimer.

Muminhus och framtida läsfrämjande satsningar

Prispengarna gav dessutom en möjlighet för vinnarna att satsa lite extra på den Årsboksmiljö de skapat i biblioteket genom att bygga ett stort Muminhus tillsammans med vaktmästarna på biblioteket.

Avslutningsvis tillägger vinnarna att ett flertal lite mindre läsfrämjande satsningar genomförts och dessutom har de kvar några idéer som de vill genomföra men som ännu inte är inbokade. Ytterligare spännande läsupplevelser väntar alltså för barnen i Stenungsunds kommun.

Tips för andra kommuner om att arbeta kreativt med Årsboken

Årsbokenarbetet berör alla barn som går sista året på förskolan och detta år var det barnen som födda 2019. Alla förskolor, både privata och kommunala, deltar i arbetet. Årsböcker till förskolorna bekostas av förskolorna och barnens Årsböcker (gåvoböcker) står biblioteket för. Att arbeta systematiskt utifrån en utvald bok som vinnarna i Stenungsund gör är ett utmärkt sätt att arbeta språkutvecklande tillsammans med barnen på förskolan. Att arbeta med språk på detta sätt har dessutom en fast vetenskaplig förankring (se exempelvis Tomasello, 2003).

.....
"Nyckeln till hela vårt projekt med Årsboken är att vi samverkar metodiskt och strukturerat på ett nytt sätt. Det gör att vi får större effekt när det gäller läsning ihop med barnen på olika sätt och bokintresset ser vi ökar hos barnen."

Ulrika Groth reflekterar kring arbetet om språk och läsutvecklande med hjälp av Årsboken

.....

Avslutningsvis presenteras tips på olika typer av litteratur för andra som vill arbeta språkutvecklande och läsfrämjande på det sätt som vinnarna i Stenungsunds kommun gjort med hjälp av Årsboken.

Ann-Charlotte Holmblad och Anna Svedberg välkomnar barnen till sagans värld under aktiviteten "Skogen runt".
Foto: Ann Nordberg

Litteratur

Den utvalda Årsboken för läsåret 2024–2025 i Stenungsunds kommun: Jansson T. (2019) "Mumintrollen och den osynliga gästen" anpassad för bilderboksformat av författaren Cecilia Davidsson och illustrerad av Filippa Widlund.

Läs mer om att arbeta språkutvecklande tillsammans med yngre barn:

- Björk-Willén, P. (2022). "Ifous fokuserar: Språkutvecklande förskola – En kunskapsöversikt om språkutvecklande arbete i förskola", Ifous rapport 2022:1
- Björk-Willén, P., Pramling, N. & Simonsson, M. (2017). Språkundervisning i förskolan: Teoretiska principer och empiriska exempel, "Barn 36 (3–4)", 39–57, ISSN 0800–1669. Norsk senter for barneforskning.
- Nordberg, A. (2023). "Språkutveckling på gång! Möten som får barns språk att växa." Lärarförlaget. <https://lararforlaget.se/forskola/bocker/sprakutveckling-pa-gang/>
- Rönnerman, K. & Nordberg, A. (2022). "Språkstöd i förskolan genom aktionsforskning." En introduktion till ELSA-modellen. Lärarförlaget. <https://lararforlaget.se/forskola/bocker/sprakutveckling-pa-gang/>

Läs mer om att arbeta läsutvecklande tillsammans med yngre barn. Forskning om hur högläsning där dialoger som engagerar barnen används också förbättrar deras ordförråd och berättarförmåga:

- Heimer, M. (2025). "Förskoleserien Högläsning: – till, för och med flerspråkiga barn." Natur och Kultur Läromedel och Akademi.
- Nordberg, A. (2022). Potential of the ELLECCT in teachers' professional development: A commentary on Weadman, Serry and Snow (2022). "First Language. 42(4), 594–587." <https://doi.org/10.1177/01427237221094226>
- Riad, R. (2024). "Exploring language skills and well-being in inclusive preschools. The impact of a dialogic reading intervention." Doktorsavhandling, Karolinska Institutet.

Läs mer om att arbeta språkutvecklande på vetenskaplig grund i förskolan:

- Nordberg, A. (2023). "Språkutveckling på gång! Möten som får barns språk att växa." Lärarförlaget. <https://lararforlaget.se/forskola/bocker/sprakutveckling-pa-gang/>
- Rönnerman, K. & Nordberg, A. (2022). "Språkstöd i förskolan genom aktionsforskning." En introduktion till ELSA-modellen. Lärarförlaget. <https://lararforlaget.se/forskola/bocker/sprakutveckling-pa-gang/>
- Tomasello, M. (2003). "Constructing a language: A usage-based theory of language acquisition." Harvard University Press